

پروتکل الحاقی چیست؟

تاریخچه ای کوتاه از پروتکل الحاقی در ایران + مفاد پروتکل

در سال ۱۹۹۳ میلادی، آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای تقویت و گسترش نظام پادمان‌های آژانس، پروتکل الحاقی را تدوین کرد و در سال ۱۹۹۷ میلادی به تصویب شورای حکام رساند. نظارت آژانس تا پیش از پروتکل الحاقی براساس پادمان‌ها و نظارت‌های کلاسیک آن انجام می‌گرفت، اما تصویب پروتکل الحاقی، اجازه قانونی را برای بازرسی‌های گسترده‌تر و سرزده از کشورهای عضو پیمان عدم اشاعه (NPT) فراهم می‌کند. کشورهای عضو آژانس باید این پروتکل را به عنوان «ضمیمه توافق جامع پادمان» بپذیرند.

پذیرش داوطلبانه بدون تصویب در مجلس

در مهرماه ۱۳۸۲ و در جریان حضور همزمان وزاری امور خارجه بریتانیا، فرانسه و آلمان در تهران، تیم مذاکره‌کننده ایران به سرپرستی دکتر روحانی، دبیر وقت شورای عالی امنیت ملی، در اقدامی که هدف آن "اعتمادسازی" با کشورهای اروپایی بود، تصمیم گرفت "به طور داوطلبانه" پروتکل الحاقی را امضا و اجرا کند.

ایران پس از اجرای داوطلبانه پروتکل الحاقی، فعالیت‌های مربوط به غنی‌سازی اورانیوم را به حالت تعلیق درآورد و به بازرسان آژانس اجازه داد تا به صورت سرزده از مراکز اتمی و در برخی موارد از مراکز نظامی بازدید کنند.

اما با ارجاع پرونده اتمی ایران به شورای امنیت، مجلس فوریت طرحی را که چندی پیش از آن به تصویب رسانده بود از تصویب نهایی گذراند و دولت ایران را ملزم به کاهش همکاری با آژانس و لغو اجرای داوطلبانه پروتکل الحاقی کرد.

تعهدات اصلی پروتکل الحاقی:

کشورهای عضو آژانس پس از پذیرش پروتکل الحاقی موظف هستند اطلاعات بیشتری در خصوص فعالیت‌های هسته‌ای و هرگونه فعالیت مرتبط با آن از جمله اطلاعات تحقیق و توسعه برنامه هسته‌ای، تولید اورانیوم و توریوم و هرگونه واردات و صادرات مرتبط با برنامه هسته‌ای، به آژانس ارائه کنند.

بازرسی‌های سرزده و نامحدود

پروتکل الحاقی به بازرسان آژانس دسترسی وسیع‌تری در بازرسی‌های خود خواهد داد. براین اساس، بازرسان آژانس حق دارند در بازدیدهای سرزده، ۲ ساعت پیش از زمان بازدید، به کشور مقصد اطلاع دهند و براساس مفاد پروتکل، آن کشور نیز متعهد است مقدمات اداری سفر بازرسان - از جمله صدور روادید و تمدید آن - و دسترسی به محل مورد نظر را فراهم کند. بازرسان آژانس می‌توانند علاوه بر نمونه‌برداری از مناطق مورد بازرسی، تجهیزات مانیتورینگ (نظارت) برای کشف فعالیت‌های احتمالی خارج از چارچوب را نصب کنند.

بنابراین کشورها متعهد می‌شوند دسترسی به محل مورد نظر بازرسان را برای نمونه‌گیری محیطی فراهم کنند و در صورت فراهم نشدن این امکان، باید تلاش کند مکان مجاور آن را در دسترس بازرسان قرار دهد.

در بازرسی‌های بدون اطلاع نیز این موضوع بدان معنی است که کشور مورد نظر و بهره‌بردار، زمانی از قصد بازرسان جهت انجام بازرسی مطلع می‌گردند که بازرسان آژانس به یک سایت وارد شده‌اند. داشتن این امکان مستلزم این است که بازرسان ویزای ورود مکرر به آن کشور را داشته باشند یا اصولاً ویزایی از آن‌ها درخواست نشود.

نصب تجهیزات نظارت "آن‌لاین" - مستقیم - از دیگر موارد پیش‌بینی شده در بحث نظارت پروتکل الحاقی است که براساس آن آژانس می‌تواند در هر مکان مورد نظر خود که فعالیت‌هایی مرتبط با برنامه هسته‌ای انجام می‌شود، با نصب دوربین، بصورت زنده این فعالیت‌ها را زیر نظر داشته باشد. گفتنی است در حال حاضر عمده دوربین‌های نظارتی آژانس در تاسیسات هسته‌ای کشور، بصورت "آف‌لاین" تمام فعالیت‌ها را ثبت و ضبط می‌کنند.

موضع‌گیری‌های داخلی در مورد اجرا یا عدم اجرای پروتکل الحاقی

یکی از درخواست‌های ۵+۱ از ایران طی سال‌های گذشته، تصویب و اجرای پروتکل الحاقی بوده است که به گفته سید عباس عراقچی معاون وزیر امور خارجه و مذاکره‌کننده ارشد ایران، این طرح روی میز تیم ایرانی قرار دارد و بدلیل اطمینان ایران از فعالیت‌های صلح‌آمیز خود و عدم انحراف از این مسیر، نگرانی بابت بازرسی‌های سرزده و نظارت‌های بیشتر بر برنامه هسته‌ای خود نداریم.

عراقچی اما تاکید کرده است که اجرای پروتکل الحاقی در گام اول نخواهد بود و تنها روی میز است و این مربوط به گام‌های پایانی توافق با ۵+۱ می‌شود.

اما در سوی دیگر نیز نمایندگان مجلس شورای اسلامی نظرات دیگری مطرح کرده‌اند و بر حق مجلس در تصویب این پروتکل تاکید کرده‌اند.

حسین نجابت از نمایندگان اصولگرای مجلس تاکید کرده است که مجلس قطعاً پیوستن به پروتکل الحاقی را نخواهد پذیرفت و ایران به چیزی دست پیدا نکرده است که بخواهد این پروتکل را اجرا کند.

معاونت بررسی و تحلیل سازمان بسیج دانشجویی – مجمع شهید دیالمه

کوهکن دیگر نماینده مجلس نیز به تیم مذاکره‌کننده ایران یادآور شده است که پذیرش یا عدم پذیرش پروتکل به عهده مجلس است و تیم مذاکره‌کننده نباید از طرف مجلس به ۵+۱ قوی بدهد.

منصور حقیقت‌پور نائب رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی نیز پذیرفتن پروتکل الحاقی توسط هیئت مذاکره‌کننده جمهوری اسلامی را مردود دانسته و اعتقاد دارد "مسئله مقامات ایرانی شرکت‌کننده در مذاکره با گروه ۵+۱ مواردی نظیر پروتکل الحاقی را قبول نخواهند کرد و مطمئناً به این سمت نخواهند رفت".

علاءالدین بروجرودی رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس هم در این باره تأکید کرده است: ما در مجلس عدم پذیرش پروتکل را به تصویب رساندیم و چون این موضوع مصوبه مجلس است طبیعی است که برداشتن هر گامی در این زمینه از سوی دولت باید با مصوبه مجلس باشد.

به هر روی، اجرای پروتکل الحاقی در نهایت نیاز به تصویب در مجلس شورای اسلامی و البته در تعامل سازنده مجلس با تیم مذاکره‌کننده کشورمان دارد. رهبر انقلاب نیز در فرمایشات اخیر خود نسبت به تیم مذاکره‌کننده کشورمان ابراز اعتماد و خوش‌بینی کردند و این اعتماد باید در سطوح مختلف نسبت به نمایندگان ایران وجود داشته باشد.

تا کنون پروتکل الحاقی به امضای ۱۴۵ کشور رسیده است و ۱۲۱ کشور نیز آن را به مرحله اجرا درآوردند. مصر و برزیل از جمله کشورهایی هستند که پروتکل الحاقی را اجرا نمی‌کنند. مصر پذیرش پروتکل الحاقی را به پیوستن اسرائیل به "پادمان جامع" آژانس

منوط کرده است و برزیل نیز با الزامی کردن پذیرش پروتکل الحاقی در همکاری‌های بین‌المللی مرتبط با اورانیوم و بازآوری، مخالفت کرده است.

ایران نیز در تاریخ ۱۸ دسامبر سال ۲۰۰۳ میلادی این پروتکل را امضا کرده است که با تصویب مجلس، اجرایی خواهد شد.

مفاد پروتکل الحاقی:

ماده ۱ پروتکل، تصریح می‌نماید «مقررات موافقت نامه پادمان، تا جایی که با مقررات این پروتکل مرتبط و منطبق باشند، در این پروتکل اعمال خواهد گردید. در صورت وجود تناقض بین مقررات موافقت نامه پادمان و این پروتکل، مقررات این پروتکل حاکم خواهد بود.»

مواد ۲ و ۳ نیز در رابطه با ارائه اطلاعات می‌باشد که ماده ۳ خود شامل ۳ بخش است:

۱- ۱ ارائه اطلاعات مورد لزوم توسط کشور عضو برای آژانس که شامل موارد زیر می‌باشد:

الف) شرح کلی و نیز اطلاعات مشخص کننده مکان اجرای فعالیت‌های تحقیق و توسعه مرتبط با چرخه سوخت هسته‌ای که در آنها از مواد هسته‌ای استفاده نمی‌شود و در هر جایی که توسط کشور تأمین هزینه شود، پروانه فعالیت دریافت نماید، کنترل و یا از طرف کشور اجرا شود؛

ب) اطلاعات تعیین شده توسط آژانس و مورد توافق کشور، در مورد فعالیت‌های بهره‌برداری مرتبط با پادمان در مؤسسات و مکان‌های خارج از مؤسسات که در آنها مواد هسته‌ای به طور معمول استفاده می‌شود؛

ج) شرح کلی در مورد ساختمان در هر ساخت‌گاه (Site)، شامل کاربری آن و ذکر محتویات آن در صورتی که در شرح کلی روشن و کافی نباشد، نقشه‌ای از سایت نیز باید همراه با شرح کلی باشد؛

د) اطلاعات مربوط به معادن اورانیوم و کارخانجات تغلیظ اورانیوم و توریوم؛

ه) اطلاعات مربوط به مواد چشمه که به ترکیب و خلوص مناسب جهت تولید سوخت یا غنی‌سازی ایزوتوپی نرسیده‌اند؛

و) اطلاعات مربوط به صادرات و واردات موادی که بر اساس موافقت‌نامه ۱۵۳/INFCIRC/لازم به ارائه آن نبوده است؛

ز) اطلاعات مربوط به موادی که از پادمان معاف شده‌اند (به طور مثال موادی که در فعالیت‌های غیر هسته‌ای استفاده می‌شوند)؛

ح) اطلاعات مربوط به پسمان‌هایی با پرتوزایی متوسط یا بالا شامل پلوتونیوم، اورانیوم با غنای بالا یا اورانیوم ۲۳۳ که پادمان بر آنها خاتمه یافته است؛

ط) تجهیزات و مواد غیر هسته‌ای معین که در ضمیمه ۲ پروتکل فهرست شده است؛

ی) برنامه کلی مرتبط با توسعه چرخه سوخت هسته‌ای طی ۱۰ سال آینده.

۲- ۲ شامل تعهد کشور عضو در مورد:

الف) شرح کلی و نیز اطلاعات مشخص کننده مکان اجرای فعالیت‌های تحقیق و توسعه مرتبط با چرخه سوخت هسته‌ای که در آنها از موادی هسته‌ای استفاده نمی‌شود و در هر جایی توسط کشور عضو تأمین هزینه شده، پروانه فعالیت دریافت نماید، کنترل و یا از طرف آن کشور اجرا گردد؛

معاونت بررسی و تحلیل سازمان بسیج دانشجویی – مجمع شهید دیالمه

ب) شرح کلی از فعالیت‌ها و مشخصات اشخاص حقیقی و حقوقی جهت چنین فعالیت‌هایی، در مکان‌های شناسایی شده توسط آژانس در خارج از محلی که آژانس آنها را عملاً مربوط به فعالیت‌های آن محل بداند ارائه چنین اطلاعاتی منوط به درخواست ویژه از جانب آژانس می‌باشد و باید با مشورت با آژانس و به موقع انجام پذیرد؛

۲- بنا به درخواست آژانس، کشور عضو باید در مورد هرگونه اطلاعاتی که بر طبق این ماده ارائه خواهد شد تا آنجا که به اهداف پادمان مربوط است، تفضیلات و توضیحات را در اختیار آژانس قرار دهد. این اطلاعات در مجموع شامل موارد زیر می‌باشد:

- این اطلاعات باید سالیانه به روز شود؛

- اطلاعات سالیانه در مورد صادرات و واردات مواد هسته‌ای، هنوز به مرحله اعمال پادمان نرسیده‌اند؛

- اطلاعات سه ماهه در مورد صادرات و واردات تجهیزات و مواد هسته‌ای مشخص شده در ضمیمه دو پروتکل الحاقی؛

- اطلاعیه در مورد تغییرات در مکان‌های نگهداری پسمان‌هایی با پرتوزایی بالا و اطلاع قبلی به آژانس در مورد طرح‌های فرآوری بعدی این پسمان‌ها.

ماده ۴ نیز در مورد دسترسی‌های تکمیلی صحبت می‌کند که از موارد اساسی و پایه‌ای اقدامات تحت این پروتکل می‌باشد. این ماده تشریح می‌نماید که چرا و چه موقع دسترسی‌های تکمیلی باید انجام شود. این دسترسی می‌تواند جهت اطمینان از فقدان هسته‌ای و فعالیت‌های انجام نشده و رفع سؤالات در ارتباط با صحیح و کامل بودن اطلاعات فراهم شده بر طبق ماده ۲ یا حل هر گونه تناقض در رابطه با این اطلاعات باشد. دسترسی‌های تکمیلی همچنین می‌تواند جهت تأیید وضعیت برچیده شدن یک مؤسسه یا مکانی خارج از مؤسسات که معمولاً مواد هسته‌ای در آنها به کار رفته‌اند باشد. این دسترسی باید به جز در مواردی که مربوط به بازدیدهای بررسی اطلاعات طراحی یا بازرسی‌های ویژه یا معمولی از آن سایت باشد و حداکثر ۲ ساعت یا کمتر از آن و در بقیه موارد حداقل ۲۴ ساعت قبل به اطلاع کشور مورد نظر رسانیده شود. همچنین ماده فوق فرصتی را جهت توضیح و موجبات تسهیل برای رفع شبهه یا تناقض هر مسأله مورد نظر را به کشور عضو می‌دهد. چنین فرصتی پیش از درخواست بازرسی فراهم شد مگر آنکه آژانس تشخیص دهد که تأخیر در بازرسی به هدف و منظور بازرسی لطمه می‌زند.

ماده ۵ نیز تعهد کشورهای عضو را در مورد اجازه دسترسی به مکان‌های مورد نظر بیان می‌دارد. بند ج این ماده نیز اشعار می‌دارد که «هر مکان تعیین شده توسط آژانس به غیر از مکان‌های اشاره شده در بندهای الف و ب این ماده جهت انجام نمونه برداری‌های محیطی مختص آن مکان، چنانچه کشور عضو نتواند امکان دسترسی به این مکان‌ها را فراهم آورد، باید فوراً تلاش معقول خود را جهت برآوردن خواسته‌های آژانس از مناطق مجاور یا از طریق روش‌های دیگر به کار بندد».

«این بند از پروتکل الحاقی یکی از محل‌های مورد مناقشه است که بسیاری از کارشناسان و نمایندگان مجلس معتقدند کشورها را ملزم به پذیرش تعهدی می‌نماید که مغایر با اصل حاکمیت ملی است و کشور متعهد ناچار است که به نفع یک سازمان بین‌المللی از اصل منافع ملی خود در این مورد صرف نظر نماید.»

ماده ۶ فعالیت‌های مجاز آژانس را در زمان دسترسی به مکان‌های مورد اشاره در ماده ۵ بیان می‌دارد. که این به طور کلی عبارت است از مشاهدات عینی، جمع‌آوری نمونه‌های محیطی، استفاده از دستگاه‌های آشکارسازی و اندازه‌گیری پرتوها و به کارگیری انواع مهر و موم و وسایل شناسایی و تشخیص دستکاری‌ها بررسی سوابق پادمانی مربوط به تولید و حمل.

ماده ۷ در مورد دسترسی‌های کنترل شده بر طبق این پروتکل جهت پیشگیری از انتشار اطلاعات حساس رعایت مقررات ایمنی یا حفاظت فیزیکی یا حفظ اطلاعات حساس اختصاصی یا تجاری بحث می‌نماید.

ماده ۸ در این ماده عنوان می‌گردد که هیچ یک از مفاد این پروتکل نباید موجب گردد که کشور عضو مکان‌هایی علاوه بر موارد اشاره شده در مواد ۵ و ۹، مورد درخواست برای انجام فعالیت‌های بازرسی در یک مکان خاص، را در دسترس آژانس قرار ندهد. آژانس باید بلادرنگ برای انجام چنین درخواستی به هر تلاش منطقی دست بزند.

ماده ۱۲ نیز از جمله مواردی است که تعهداتی را بر کشورهای اجراکننده پروتکل تحمیل می‌نماید که شاید با حاکمیت ملی آن‌ها در تضاد باشد، اما نباید از نظر دور داشت که این شرایط را ۱۴۵ کشور دنیا پذیرفته و در حال اجرای آن هستند.

این ماده تصریح می‌نماید که کشور عضو باید ظرف یک ماه از تاریخ دریافت یک درخواست، روادید مناسب با مجوز ورود و خروج مکرر و یا روادید عبور را در صورت لزوم، در اختیار بازرسی انتخابی و معرفی شده در درخواست، قرار دهد تا بازرسی بتواند به منظور انجام وظایف خود وارد قلمرو کشور عضو شده و در آنجا بماند. هرگونه روادید مورد درخواست باید حداقل یک سال معتبر بوده و در صورت درخواست برای مدت انتصاب بازرسی مورد نظر در کشور عضو تمدید گردد.

بازرسی‌های سر زده (بدون اطلاع)

این بازرسی‌ها شامل بازرسی‌هایی است که بدون اطلاع قبلی در مورد زمان فعالیت‌ها یا مکان‌های مورد بازرسی، در یک بازرسی انجام می‌شود.

در عمل این موضوع، بدان معنی است که کشور و بهره‌بردار، زمانی از قصد بازرسان جهت انجام بازرسی مطلع می‌گردند که بازرسان آژانس به یک سایت وارد شده‌اند.

همانطور که خاطر نشان گردید این موضوع به طور مشخص مستلزم این می‌باشد که کشور برای چنین بازرسی، ویژگی‌هایی را از بازرسان درخواست ننماید یا ویژگی‌های ورود مکرر به آنان اعطا ننماید.

ماده INFCIRC/۱۵۳۸۳ در زیر بندهای الف، ب، ج مواد مربوط به بازرسی‌های عادی غیرمعمول و ویژه را مطرح می‌نماید. در ماده ۸۴ نیز به عنوان اقدام تکمیلی اشاره می‌کند که:

«علیرغم مقررات ماده ۸۳، آژانس می‌تواند به عنوان یک اقدام تکمیلی، بخشی از بازرسی‌های معمولی پیرو ماده ۸۰ را بر طبق اصل نمونه‌برداری اتفاقی، بدون اطلاع قبلی انجام دهد.»

آژانس متعهد شده است که «هرگاه عملی باشد» و بر اساس برنامه‌کاری، باید به طور دوره‌ای برنامه کلی بازرسی‌های اعلام شده و اعلام نشده خود را با ذکر کلی زمان‌های پیش بینی شده جهت بازرسی‌ها را به دولت ایران اعلام نماید.

ذکر واژه **Whenever Practicable** – هر زمان که قابل اجرا باشد – نیز به صورت کلی می‌تواند تفاسیر مختلفی را در مورد امکان اعلام یا عدم اعلام به همراه داشته باشد.

در خصوص مکان‌هایی که مرتبط با مواد هسته‌ای بوده ولی حاوی مواد هسته‌ای نمی‌باشد نیز لزوم اخذ مجوزهای تکمیلی جهت انجام وظیفه آژانس برای بازرسی‌های بدون اطلاع قبلی احساس شده که در INFCIRC/۱۵۳۸۳ پیش بینی گردیده است.

دسترسی به دیگر مکان‌های مورد نظر آژانس نیز باید به صورت موضوع و از طریق توافقات داوطلبانه با کشور صورت گیرد که مفهوم بازرسی‌های بدون اطلاع به این مکان‌ها مربوط نمی‌شود.

دسترس‌های تکمیلی

موارد زیر طبق ماده ۵ این پروتکل در ارتباط با اجرای دسترس‌های تکمیلی اعمال خواهد گردید:

****در جاهای خالی نام کشور امضا کننده پروتکل نوشته می‌شود.**

الف -

آژانس بطور مکانیکی (mechanistically) یا سیستماتیک در صدد بررسی اطلاعات اشاره شده در ماده ۲ نخواهد بود؛ با این وجود، آژانس حق دسترسی به مکان‌های زیر را دارد:

(۱) هر مکان اشاره شده در ماه ۵- الف (۱ یا ۲) به طور انتخابی به منظور اطمینان از عدم وجود مواد هسته‌ای و فعالیت‌های اظهار شده؛

(۲) هر مکان اشاره شده در ماده ۵-ب یا ج جهت روشن شدن مسأله مربوط به صحیح و کامل بودن اطلاعاتی که بر طبق ماده ۲ ارائه شده‌اند یا رفع تناقض در مورد آن اطلاعات؛

(۳) هر مکان اشاره شده در ماده ۵-الف (۳)، تا حدودی که در رابطه با اهداف پادمان برای آژانس لازم باشد، تا اظهار نامه را در مورد وضعیت برچیده شدن یک مؤسسه یا مکانی خارج از مؤسساتی که معمولاً مواد هسته‌ای در آنها به کار رفته‌اند، تایید نماید.

ب-

(۱) به جز مورد مذکور در بند (۲) ذیل، آژانس باید قصد دسترسی خود را حداقل ۲۴ ساعت قبل به اطلاع برساند؛

(۲) در صورت درخواست آژانس برای دسترسی به هر قسمت از یک ساختمان که این دسترسی توأم با بازدیدهای بررسی اطلاعات طراحی یا بازرسی‌های ویژه یا معمول از آن ساختمان باشد، مدت اطلاع قبلی حداقل ۲ ساعت می‌باشد، اما در وضعیت‌های استثنایی این مدت می‌تواند کمتر از ۲ ساعت باشد.

ج - اطلاع قبلی باید به صورت کتبی بوده و دلایل دسترسی و فعالیت‌های انجام شده در خلال دسترسی مشخص گردد.

د - در صورت بروز هر مسأله یا تناقضی، آژانس باید فرصتی را جهت ارائه توضیح در اختیار قرار دهد و موجبات تسهیل برای رفع مسأله یا تناقض را فراهم سازد. چنین فرصتی پیش از درخواست بازرسی فراهم خواهد شد، مگر آن که آژانس تشخیص دهد که تأخیر در بازرسی به هدف و منظور بازرسی لطمه می‌زند. در هر صورت، تا وقتی که چنین فرصتی در اختیار قرار نگرفته باشد، آژانس نباید دست به هیچ گونه نتیجه‌گیری درباره مسأله یا تناقض بزند.

ه - بازرسی تنها باید در ساعات عادی کار انجام پذیرد، مگر آن که طور دیگری مورد موافقت قرار گرفته باشد.

و - از حق همراهی بازرسان آژانس توسط نمایندگان در خلال بازرسی‌ها برخوردار می‌باشد، مشروط بر آن که بازرسان بدین طریق دچار تأخیر شده و یا مانعی در انجام وظایفشان پیش نیاید.

ماده ۵

..... باید دسترسی به مکان‌های زیر را برای آژانس فراهم آورد:

الف - (۱) هر جایی در یک ساختمان (سایت)؛

(۲) هر مکانی که طبق ماده ۲-الف (۵) تا (۸) توسط مشخص شده باشد؛

(۳) هر مؤسسه از کاراندازی شده تا مکان برچیده شده خارج از مؤسساتی که معمولاً مواد هسته‌ای در آن‌ها استفاده می‌شده است .

ب - هر مکانی که طبق ماده ۲-الف (۱)، ماده ۲-الف (۴)، ماده ۲-الف (۹ب) یا ماده ۲-ب توسط مشخص شده باشد، چنانچه نتواند امکان دسترسی به این مکان‌ها، به غیر از موارد مورد اشاره در بند الف (۱) فوق را فراهم آورد، باید فوراً تلاش معقول خود را در جهت برآوردن خواسته‌های آژانس از طریق روش‌های دیگر به کار بندد.

ج- هر مکان تعیین شده توسط آژانس به غیر از مکان‌های اشاره شده در بندهای الف و ب فوق، جهت انجام نمونه‌برداری‌های محیطی مختص آن مکان، چنانچه نتواند امکان دسترسی به این مکان‌ها را فراهم آورد، باید فوراً تلاش معقول خود را در جهت برآوردن خواسته‌های آژانس از مناطق مجاور یا از طریق روش‌های دیگر به کار بندد.

ماده ۶

آژانس در زمان اجرای ماده ۵، می‌تواند فعالیت‌های زیر را انجام دهد:

الف - برای دسترسی بر طبق ماده ۵-الف (۱ یا ۳): مشاهدات عینی، جمع‌آوری نمونه‌های محیطی؛ استفاده از دستگاه‌های آشکارسازی و اندازه‌گیری پرتوها؛ به کارگیری انواع مهر و موم و دیگر وسایل شناسایی و تشخیص دستکاری تعیین شده در آئین‌نامه‌های اجرائی؛ و دیگر اقدامات عملی که از نظر فنی قابلیت آنها به اثبات رسیده و استفاده از آنها مورد موافقت شورای حکام (که من بعد شورا نامیده می‌شود) و مشورت‌های بعدی میان آژانس و قرار گرفته باشد.

ب - برای دسترسی بر طبق ماده ۵-الف (۲): مشاهدات عینی، شمارش اقلام مواد هسته‌ای؛ اندازه‌گیری‌های غیر مخرب و نمونه‌برداری؛ استفاده از دستگاه‌های آشکارسازی و اندازه‌گیری پرتوها؛ بررسی سوابق مربوط به مقادیر؛ منشاء و حالت مواد؛ جمع‌آوری نمونه‌های محیطی؛ و دیگر اقدامات عملی که از نظر فنی قابلیت آنها به اثبات رسیده و استفاده از آنها مورد موافقت شورا و مشورت‌های بعدی میان آژانس و قرار گرفته باشد.

ج - برای دسترسی بر طبق ماده ۵ - ب: مشاهدات عینی؛ جمع‌آوری نمونه‌های محیطی؛ استفاده از دستگاه‌های آشکارسازی و اندازه‌گیری پرتوها؛ بررسی سوابق پادمانی مربوط به تولید و حمل؛ و دیگر اقدامات عملی که از نظر فنی قابلیت آنها به اثبات رسیده و استفاده از آنها مورد موافقت شورا و مشورت‌های بعدی میان آژانس و قرار گرفته باشد.

د- برای دسترسی بر طبق ماده ۵-ج : جمع‌آوری نمونه‌های محیطی، و در صورتی که نتایج آن موجب رفع مسأله یا تناقض در مکان تعیین شده توسط آژانس پیرو ماده ۵-ج نگردد، استفاده از مشاهدات عینی، دستگاه‌های آشکارسازی و اندازه‌گیری پرتوها و در صورت توافق و آژانس، انجام سایر اقدامات عملی در آن مکان.

ماده ۷

الف - بنا به تقاضای، آژانس و باید ترتیباتی را برای دسترسی کنترل شده (managed access) بر طبق این پروتکل جهت پیش‌گیری از انتشار اطلاعات حساس اشاعه هسته‌ای، رعایت مقررات ایمنی یا حفاظت فیزیکی یا حفظ اطلاعات حساس اختصاصی یا تجاری اتخاذ نمایند. چنین ترتیباتی نباید موجب منع آژانس از انجام فعالیت‌های لازم جهت حصول اطمینان کافی از عدم وجود مواد هسته‌ای و فعالیت‌های اظهار نشده در مکان مورد نظر و از جمله حل و فصل مسأله مربوط به صحیح بودن و کامل بودن اطلاعات اشاره شده در ماده ۲ یا تناقض مربوط به آن اطلاعات گردند.

معاونت بررسی و تحلیل سازمان بسیج دانشجویی - مجمع شهید دیالمه

ب -، هنگام ارائه اطلاعات اشاره شده در ماده ۲، می‌تواند آژانس را از جاهایی در یک ساختمان یا مکانی که دسترسی کنترل شده را بتوان در آنجا اعمال کرد، مطلع سازد.

ج - تا زمان به اجرا در آمدن هرگونه آئین‌نامه‌های اجرایی لازم، می‌تواند با رعایت مفاد بند الف فوق از دسترسی کنترل شده برخوردار باشد.

ماده ۸

هیچ یک از مفاد این پروتکل نباید موجب گردد تا مکان‌هایی را علاوه بر موارد اشاره شده در مواد ۵ و ۹ یا مورد درخواست برای انجام فعالیت‌های بازرسی در یک مکان خاص، در دسترس آژانس قرار ندهد. آژانس باید بلادرنگ برای انجام چنین درخواستی به هر تلاش منطقی دست بزند.

ماده ۹

..... باید برای آژانس امکان دسترسی به مکان‌های تعیین شده از جانب آژانس را جهت انجام نمونه‌برداری محیطی گسترده مهیا کند، در صورتی که قادر به فراهم نمودن چنین دسترسی نباشد، باید تلاش منطقی خود را جهت برآوردن خواسته‌های آژانس در مکان‌های جایگزین به کار بندد.

آژانس تا زمانی که استفاده از نمونه برداری محیطی گسترده و آیین‌نامه‌های مربوط توسط شورا و مشورت‌های بعدی میان آژانس و به تصویب نرسیده، نباید در صدد چنین دسترسی باشد.

ماده ۱۰

آژانس باید..... را از موارد زیر مطلع سازد:

الف- فعالیت‌های انجام شده بر طبق این پروتکل، شامل موارد مربوط به هر گونه مسایل یا تناقضاتی که آژانس به اطلاع..... رسانده، ظرف ۶۰ روز پس از انجام آن فعالیت‌ها توسط آژانس.

ب- نتایج فعالیت‌های مربوط به هر گونه مسایل یا تناقضاتی که آژانس به اطلاع..... رسانده، در اسرع وقت و در هر حال ظرف ۳۰ روز پس از تعیین آن نتایج توسط آژانس.

ج- آژانس از فعالیت‌های خود بر طبق این پروتکل نتیجه‌گیری‌هایی می‌نماید. این نتیجه‌گیری‌ها باید سالانه آماده گردد.

تعیین بازرسان آژانس

ماده ۱۱

الف- (۱) مدیر کل باید هر مأمور آژانس که توسط شورا به عنوان چه..... ظرف ۳ ماه پس از دریافت تأییدیه شورا، عدم پذیرش خود را در مورد چنین مأموری به عنوان بازرس برای..... به اطلاع مدیر کل نرساند، بازرس اعلام شده به..... برای..... معتبر تلقی خواهد بازرس پادمان تأیید می‌شود را به اطلاع کشور..... برساند. چنان شد؛

(۲) مدیر کل در پاسخ به درخواست..... یا به ابتکار خود باید حذف هر مأموری به عنوان بازرس جهت..... را به اطلاع..... برساند.

معاونت بررسی و تحلیل سازمان بسیج دانشجویی – مجمع شهید دیالمه

ب- ۷ روز پس از ارسال اطلاعیه مذکور در بند الف فوق با پست سفارشی توسط آژانس جهت.....، چنین تلقی خواهد شد که اطلاعیه توسط..... دریافت شده است.

روادید

ماده ۱۲

..... باید ظرف یک ماه از تاریخ دریافت یک درخواست، روادید مناسب با مجوز ورود و خروج متعدد و با روادید عبور را، در صورت لزوم، در اختیار بازرس انتخابی و معرفی شده در درخواست، قرار دهد تا بازرس بتواند به منظور انجام وظایف خود وارد قلمرو..... شده و در آنجا بماند. هر گونه روادید مورد درخواست باید حداقل به مدت یک سال معتبر بوده و در صورت درخواست، برای مدت انتصاب بازرس مورد نظر در..... تمدید گردد.

آیین‌نامه‌های اجرایی

ماده ۱۳

الف- در صورتی که..... یا آژانس تشخیص دهند که نحوه اجرای اقدامات وضع شده بر طبق این پروتکل، لازم است در آیین‌نامه‌های اجرایی مشخص گردد،..... و آژانس باید ظرف ۹۰ روز از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این پروتکل تشخیص داده شود، ظرف ۹۰ روز از اعلام چنین تشخیصی درباره این گونه آیین‌نامه‌های اجرایی به توافق برسند.

ب- تا زمان لازم‌الاجرا شدن هر گونه آیین‌نامه‌های اجرایی مورد لزوم، آژانس محق به اجرای اقدامات وضع شده در این پروتکل می‌باشد.

سیستم‌های ارتباطی

ماده ۱۴

الف- باید ارتباطات آزاد توسط آژانس برای اهداف رسمی بین‌بازرسان آژانس در..... و دفتر مرکزی یا دفاتر منطقه‌ای آژانس، شامل انتقال اطلاعات حاصل از دستگاه‌های نظارتی یا وسایل اندازه‌گیری با حضور یا در غیاب بازرسان را مجاز و محافظت نماید. آژانس در مشورت با..... حق استفاده از سیستم‌های موجود بین‌المللی ارتباطات مستقیم، شامل سیستم‌های ماهواره‌ای و اشکال دیگر مخابرات که در..... مورد استفاده نیستند، را دارد. به درخواست..... یا آژانس، جزئیات اجرای این بند در رابطه با انتقال اطلاعات حاصل از دستگاه‌های نظارتی یا وسایل اندازه‌گیری با حضور یا در غیاب بازرسان، باید در آیین‌نامه‌های اجرایی مشخص گردد.

ب- در مورد ارتباط و انتقال اطلاعات براساس بند الف فوق باید توجه کافی به ضرورت حفاظت از اطلاعات حساس تجاری یا اطلاعات طراحی دارای حساسیت ویژه از نظر.....، به عمل آید.

حفاظت از اطلاعات محرمانه

ماده ۱۵

الف- آژانس باید نظام دقیقی را جهت تضمین حفاظت مؤثر در برابر افشای اسرار بازرگانی، تکنولوژیکی و صنعتی و سایر اطلاعات محرمانه، شامل اطلاعاتی که حین اجرای این پروتکل از آنها آگاه می‌شود، برقرار سازد.

ب- نظام اشاره شده در بند الف فوق باید علاوه بر سایر مقررات، شامل مقرراتی راجع به موارد زیر باشد:

- (۱) اصول کلی و اقدامات مرتبط با جابجایی اطلاعات محرمانه؛
- (۲) شرایط استخدام کارکنان در رابطه با حفاظت از اطلاعات محرمانه؛
- (۳) دستورالعمل‌هایی برای موارد نقض یا ادعای نقض محرمانه بودن.

ج- نظام اشاره شده در بند الف فوق باید توسط شورا تصویب و به طور دوره‌ای بازنگری گردد.

ضمائم

ماده ۱۶

الف- ضمائم این پروتکل بخش لاینفکی از آن به شمار می‌آیند. به جز موارد اصلاحیه ضمام، واژه «پروتکل» به صورتی که در این سند به کار رفته، به معنای مجموع پروتکل و ضمام می‌باشد.

ب- فهرست فعالیت‌های مشخص شده در ضمیمه ۱ و فهرست تجهیزات و مواد مندرج در ضمیمه ۲، می‌تواند توسط شورا و بر طبق توصیه یک گروه کاری دائمی از کارشناسان که به دستور شورا تشکیل می‌شود، اصلاح گردد. چنین اصلاحیه‌ای چهار ماه پس از تاریخ پذیرش آن توسط شورا به اجرا در خواهد آمد.

لازم الاجرا شدن

ماده ۱۷

الف- این پروتکل به صورت زیر اجرا خواهد گردید:

تاریخی که آژانس اعلامیه‌ای کتبی ازدریافت نماید مبنی بر این که، شرایط قانون اساسی و مقررات قانونی..... جهت اجرای آن فراهم شده باشد.

یا

پس از امضای آن توسط نمایندگان..... و آژانس.

ب- می‌تواند، در هر تاریخی پیش از به اجرا در آمدن این پروتکل، اعلام نماید که این پروتکل را به طور مشروط به اجرا در می‌آورد.

ج- مدیر کل باید فوراً کلیه اعضای آژانس را از هرگونه اعلام اجرای مشروط و به اجرا درآمدن این پروتکل آگاه نماید.

تعاریف

ماده ۱۸

در رابطه با اهداف این پروتکل:

الف- فعالیت‌های تحقیق و توسعه مربوط به چرخه سوخت هسته‌ای عبارت از فعلیت‌هایی است که با جوانب فرآیند یا توسعه سیستم‌هایی به شرح زیر، ارتباط ویژه دارند:

-تبدیل مواد هسته‌ای،

-غنی سازی مواد هسته‌ای،

-تولید سوخت هسته‌ای،

-راکتورها،

-مؤسسات بحرانی،

-بازفرآوری سوخت هسته‌ای،

-فرآوری پسمان‌ها با پرتوزایی متوسط یا زیاد حاوی پلوتونیوم، اورانیوم با غنای بالا یا اورانیوم -۲۳۳، (شامل بسته بندی مجدد پسمان و انجام عملیاتی بدون تفکیک عناصر جهت اهداف ذخیره سازی یا دفع، نمی‌باشد).

اما این موضوع در برگرنده فعالیت‌های مربوط به تحقیقات نظری یا علوم پایه یا تحقیق و توسعه در زمینه کاربردهای صنعتی رادیو ایزوتوپ، کاربردهای پزشکی، آب شناسی و کشاورزی، تأثیرات بر بهداشت و محیط زیست و بهبود شرایط نگهداری نمی‌شود.

ب- ساختگاه (site) یعنی ناحیه‌ای محدود شده توسط..... مرتبط با اطلاعات طراحی برای یک مؤسسه از جمله مؤسسه تعطیل شده در خارج از مؤسساتی که معمولاً از مواد هسته‌ای استفاده می‌کند، منجمله مکان تعطیل شده در خارج از مؤسسات که مواد هسته‌ای معمولاً استفاده می‌شده است (این موارد به محل‌هایی با سلول‌های داغ یا جایی که فعالیت‌های مربوط به تبدیل، غنی سازی، تولید سوخت یا بازآوری انجام می‌شده است، محدود گردد). همچنین شامل تمام تأسیسات مجاور مؤسسه یا مکان، جهت ارائه یا استفاده از خدمات اساسی شامل سلول‌های داغ برای فرابری مواد پرتو دیده‌ای که حاوی مواد هسته‌ای نیستند؛ تأسیساتی برای آزمایش، ذخیره سازی و دفع پسمان؛ و ساختمان‌هایی مرتبط با فعالیت‌های مشخص شده به وسیله..... تحت ماده ۲- الف (۴) فوق.

ج- مؤسسه از کاراندازی شده یا مکان برچیده شده خارج از مؤسسات یعنی تأسیسات یا مکانی که وسایل اساسی و جنبی آن برچیده شده یا به گونه‌ای از کار انداخته شده که دیگر برای ذخیره‌سازی به کار نمی‌رود و امکان استفاده از آن برای کاربری، فرآوری یا بهره برداری از مواد هسته‌ای وجود ندارد.

د- مؤسسه تعطیل شده یا مکان تعطیل در خارج از مؤسسات یعنی تأسیسات یا مکانی که بهره‌برداری در آن متوقف و مواد هسته‌ای از آنجا منتقل شده ولی از کاراندازی نشده است.

ه- اورانیوم با غنای بالا یعنی اورانیوم حاوی ۲۰٪ یا بیشتر از ایزوتوپ اورانیوم -۲۳۵.

و- نمونه برداری‌های محیطی مختص هر مکان یعنی جمع‌آوری نمونه‌های محیطی (برای مثال، هوا، آب، گیاهان، خاک، مالشی (smears) در محدوده یا مجاورت مکانی تعیین شده توسط آژانس، به منظور کمک به آژانس جهت نتیجه‌گیری در مورد فقدان مواد هسته‌ای یا فعالیت‌های هسته‌ای اظهار نشده در یک مکان مشخص.

معاونت بررسی و تحلیل سازمان بسیج دانشجویی – مجمع شهید دیالمه

ز- نمونه برداری محیطی گسترده یعنی جمع‌آوری نمونه‌های محیطی (برای مثال، هوا، آب، گیاهان، خاک، مالشی) در مجموعه‌ای از مکان‌های تعیین شده توسط آژانس به منظور کمک به آژانس جهت نتیجه‌گیری در مورد فقدان مواد هسته‌ای یا فعالیت‌های هسته‌ای اظهار نشده در ناحیه گسترده.

ح- مواد هسته‌ای یعنی هر ماده چشمه یا هر ماده شکاف‌پذیر ویژه همانطوری که در ماده XX اساسنامه آژانس تعریف شده است. اصطلاح ماده چشمه در مورد کانی‌ها یا باقی مانده آنها کاربرد ندارد. هر تصمیمی از طرف شورا در مورد ماده ۲۰ اساسنامه آژانس بعد از لازم الاجرا شدن این پروتکل که موجب الحاق موردی به مواد تعیین شده به عنوان مواد چشمه یا مواد شکافت‌پذیر ویژه گردد، تنها پس از پذیرش از جانب..... بر طبق این پروتکل معتبر خواهد بود.

ط- مؤسسه یعنی:

(۱) یک راکتور، یک مؤسسه بحرانی، یک کارخانه تبدیل، یک کارخانه تولید سوخت، یک کارخانه بازفرآوری، یک کارخانه جداسازی ایزوتوپی یا یک تأسیسات انبار جداگانه؛ یا

(۲) هر مکانی که مواد هسته‌ای در آنجا معمولاً به مقدار بیش از یک کیلوگرم مؤثر استفاده می‌شود.

ی- مکان خارج از مؤسسات یعنی هر تأسیسات یا مکانی که مؤسسه نبوده و مواد هسته‌ای در آنجا معمولاً به مقدار یک کیلوگرم مؤثر یا کمتر استفاده شود.